

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Тернопільський національний економічний університет
Юридичний факультет

Кафедра конституційного,
адміністративного та фінансового права

КУРСОВА РОБОТА

з дисципліни: «Актуальні проблеми господарського права»

на тему:

**„Поняття і структура конкурентного законодавства
України”**

Студентки 1 курсу групи ПРм - 12

Галузь знань 0304 «Право»

Спеціальність 8.03040101 «Правознавство»

Острожинської І.І.

Керівник: д.ю.н., проф. Гречанюк С.К.

Національна шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Члени комісії

_____	_____
(підпис)	(прізвище та ініціали)
_____	_____
(підпис)	(прізвище та ініціали)
_____	_____
(підпис)	(прізвище та ініціали)

ТЕРНОПІЛЬ – 2016

ЗМІСТ

Вступ.....	3
Розділ 1 Передумови формування конкурентного законодавства.....	6
Розділ 2 Поняття та правова природа конкурентного законодавства України.....	12
Розділ 3 Особливості та шляхи вдосконалення структури конкурентного законодавства України.....	16
Висновки.....	24
Список використаних джерел.....	26

ВСТУП

Актуальність теми: Значення державного захисту конкуренції впливає з її місця в системі ринкової економіки. Сьогодні мало в кого викликає сумнів, що добросовісна конкуренція – двигун економіки. В Україні з перших кроків незалежності державна підтримка та захист добросовісної конкуренції у підприємницькій діяльності були віднесені до пріоритетних напрямів ринкової трансформації економіки.

Враховуючи, що на початку 1990-х років в українській економіці переважали суб'єкти господарювання які займали монопольне становище, головний наголос у законах, які розроблялися та приймалися в той час, робився на подоланні монополізації товарних ринків. Українське законодавство, що регулює економічну конкуренцію, було започатковано, насамперед, як антимонопольне законодавство.

На сьогодні, поряд із актами законодавства, спрямованими на запобігання порушень правил конкуренції (антимонопольне законодавство), важливу роль відіграють державні заходи, спрямовані на створення конкурентних відносин, їх підтримку і розвиток. Такі заходи полегшують суб'єктам господарювання проникнення в монополізовані сфери економіки шляхом спрощення реєстраційно-дозвільних процедур (реєстрації, ліцензування, квотування), надання податкових, митних і інших пільг. Залежно від економічної ситуації в країні робиться наголос на застосування обмежувальних заходів (антимонопольне законодавство) та розробку норм, спрямованих на регулювання конкурентних відносин (конкурентне законодавство).

Результати застосування антимонопольного законодавства в Україні можна охарактеризувати як не ефективні. Мети створення і розвитку конкуренції на товарних ринках України антимонопольне законодавство не досягло, хоч в окремих галузях наявна тенденція до формування конкурентного середовища. Не вдалося послабити дію деяких монопольних структур, що залишилися від радянського періоду, і має місце поступове формування нових монопольних структур.

Вказані результати обумовлені, головним чином, тим, що антимонопольне законодавство із самого початку розглядалось як спрямоване проти монополістичної діяльності. При розробці законодавства не бралися до уваги, по-перше, сама мета розвитку конкурентних відносин, по-друге, особливості національних умов, що полягають у повній відсутності конкурентних відносин, що потребувало розробки жорстких заходів конкурентного регулювання і визначало створення стимулюючих норм як першочергове завдання.

Саме тому постала нагальна потреба термінового доопрацювання антимонопольного законодавства з метою стимулювання створення конкурентних відносин. У 2001 році в Україні почало формуватися нове конкурентне законодавство, в якому були враховані недоліки антимонопольного законодавства, і з'явилися норми, що були покликані стимулювати розвиток конкурентних відносин в державі. Норми стимулюючого характеру отримали закріплення як в конкурентному законодавстві, так і в інших актах законодавства антимонопольного і конкурентного спрямування.

Мета роботи полягає в здійсненні комплексного наукового аналізу конкурентного законодавства України, етапів його становлення та систематизації загальних та спеціальних правових норм щодо захисту конкуренції, формуванні теоретичних висновків та розробці пропозицій щодо напрямків удосконалювання та підвищення ефективності впливу конкурентного законодавства, у тому числі шляхом поліпшення практики його застосування.

Завданнями роботи є:

- дослідити передумови появи антимонопольного законодавства та етапи його реформування у конкурентне;
- визначити правову природу виділення комплексного правового інституту захисту конкуренції в системі господарського права і конкурентного законодавства в системі господарського законодавства.
- здійснити систематизацію законодавчих актів, які регулюють конкурентні відносини в Україні;
- провести порівняльний аналіз правових норм Господарського кодексу

України та інших законодавчих актів , що регулюють конкурентні відносини, і визначити шляхи їх узгодження;

- виявити загальні проблеми правового регулювання конкурентних відносин в Україні та розробити пропозиції щодо їх вдосконалення, зокрема з використанням зарубіжного досвіду регулювання конкуренції.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини держави та суб'єктів господарювання у сфері захисту конкуренції.

Предметом дослідження є правове регулювання захисту конкуренції в Україні.

Теоретичне і практичне значення роботи полягає в тому що сформульовані в роботі висновки, пропозиції та рекомендації можуть бути використані для подальшої розробки теоретичних основ систематизації конкурентного законодавства та для його вдосконалення. Окремі положення та рекомендації, сформульовані в роботі, можуть бути використані в правозастосовчій діяльності органів Антимонопольного комітету України, судів, державних органів та органів місцевого самоврядування, та в господарській діяльності суб'єктів господарювання.

При написанні роботи були використані навчальні та наукові джерела, а також періодичні видання, що розкривають мету та завдання теми.

Курсова робота складається із вступу, трьох взаємопов'язаних між собою розділів та висновку. В кінці роботи наводиться список використаних джерел. Курсова робота розміщена на 27-ми сторінках.

РОЗДІЛ 1

ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА В УКРАЇНІ

Поштовхом до створення національної системи регулювання і захисту конкуренції в Україні став проголошений на державному рівні курс на проведення економічних реформ ринкового спрямування, визначений в Декларації про державний суверенітет України від 16.07.1990 року та Законом “Про економічну самостійність Української РСР” від 03.08.1990 року.[5]

Загалом можна сказати, що першим законом, спрямованим на розвиток і підтримання конкурентного середовища в Україні став Закон України “Про обмеження монополізму та недопущення недобросовісної конкуренції у підприємницькій діяльності” від 18.02.1992 року[7], який заклав правові основи обмеження і попередження монополізму, недопущення недобросовісної конкуренції у підприємницькій діяльності та здійснення державного контролю за додержанням норм антимонопольного законодавства.

На мою думку, треба звернути увагу на те, що умови формування конкурентного законодавства в Україні значно відрізнялися від ідентичних процесів в економічно розвинених країнах, що, головним чином, пояснюється особливостями економічного розвитку України за радянських часів.[11]

Конкурентне законодавство в розвинених країнах розвивалося паралельно з розвитком ринкових відносин у цих країнах. Виникнувши наприкінці ХІХ сторіччя, воно постійно реформувалося, пристосовуючись до відповідної ринкової ситуації в певній країні. Проте, спільним для конкурентного законодавства розвинутих країн було те, що воно формувалося в умовах ринку за наявності конкурентних відносин і, головним чином, містило обмежуючі норми, тобто норми, спрямовані на протидію руйнації конкуренції. В Україні процес формування конкурентного законодавства розпочався, коли ще не склалися ринкові відносини, був лише проголошений курс на створення ринкової економіки за умови майже повної відсутності конкуренції на ринку

(майже 60 років конкуренцію вважали явищем не сумісним з соціалістичним ладом), а також за умов панування державної монополії.[7] Характеризуючи цей період, хотілося б особливо зазначити, що соціалістична монополія значно відрізняється від монополії капіталістичної. Дослідженню проблем співвідношення соціалістичної та капіталістичної монополії в економічній та юридичній літературі приділялася значна увага, ці питання були проаналізовані в роботах Стародубровської І[8]., Рубіна А[9]., Єрмошенко Н[10]., Варламової А[11]., Бокаревої М.[12] та інших. Зокрема, дослідники виділяють наступні відмінності капіталістичної та соціалістичної монополій:

- капіталістична монополія базується на багатьох видах власності, соціалістична – лише на державній;
- капіталістична монополія виникає знизу, як наслідок конкурентної боротьби, соціалістична насаджується зверху;
- монополістом при капіталізмі стає підприємство – лідер, яке використовує нові технології, є сильнішим та має великий науково-технічний потенціал, при соціалізмі монополія часто стає наслідком використання застарілої технологічної бази;
- капіталістична монополія заснована на власній економічній потужності підприємства, соціалістична – на організаційно-адміністративній потужності держави;
- капіталістична монополія діє в умовах жорсткої конкуренції, соціалістична - в привілейованих умовах;
- капіталістична монополія приймає участь в міжнародному розподілі праці, звідси покращення якості виробництва, підвищення його конкурентоспроможності, як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринку. Соціалістична монополія не приймає участі в міжнародному розподілі праці[13].

Таким чином, соціалістичні монополії мали такі самі негативні риси, як і будь-які інші монополії – обмеження конкуренції, але у соціалістичних монополій не було навіть позитивних якостей, які притаманні капіталістичним, ринковим монополіям. Тут треба зазначити, що рівень монополізації економіки України у 1990 році складав майже 100%[14].

На мою думку, саме усвідомлення особливостей розвитку монополізму в радянській економіці допомагає зрозуміти особливості розвитку ринкових регуляторів в економіці України, зокрема, конкуренції, а також пояснює необхідність державного втручання в економіку. Якщо західна економічна думка виходить з того, що державне втручання в економічну систему країни необхідно мінімізувати, то цей шлях не для України. Багаторічна відсутність ринкових регуляторів в економіці змушує державу приймати на себе функції регулятора економічних відносин, зокрема, конкурентних. Саме тому на першому етапі розвитку конкурентне законодавство України було спрямоване, головним чином, на демонополізацію економіки та подолання наслідків монополізації ринку, а також створення умов для розвитку конкуренції. Зокрема, Верховною Радою України та Президентом України за період з 1993 – 1995 роки було прийнято низку нормативних актів, спрямованих на демонополізацію економіки і розвиток конкурентних засад в економіці.[9] Головним з них безумовно є Державна програма демонополізації економіки і розвитку конкуренції від 21.12.1993 року, що була спрямована на формування і розвиток конкурентного середовища, яке забезпечувало б ефективне використання суспільних ресурсів, вільний вступ на ринок для підприємців, свободу споживачів у виборі товарів широкого асортименту, кращої якості за більш низькими цінами. Варто зауважити, що процеси демонополізації економіки були безпосередньо пов'язані з приватизаційними процесами, процесами перетворення власності, створення нової економічної системи, основою якої була визнана свобода підприємницької діяльності та захист національних інтересів держави. Намагаючись зберегти науково-технічний і виробничий потенціал держави, державні органи, що здійснювали державне управління в сфері конкуренції, велику увагу

приділяли регулюванню сфери дії природних монополій, тобто тих сфер економіки, які ефективно функціонують лише тоді, коли весь ринок охоплюється одним господарюючим суб'єктом[14]. Довгий час проблеми функціонування природних монополій вирішувалися на підставі положень Указу Президента України від 19.09.1997 р. «Про заходи щодо реалізації державної політики у сфері природних монополій». Лише 20.04.2000 року Верховна Рада України прийняла Закон України «Про природні монополії», який визначив правові, економічні та організаційні засади специфічного державного регулювання діяльності суб'єктів природних монополій в Україні.[11] Все це призвело до того, що більшість українських вчених і дослідників визначили законодавство у сфері конкуренції, як антимонопольне. Проте з розвитком ринкових відносин стало зрозуміло, що створення різних суб'єктів господарювання та демонополізація економіки не гарантують наявності конкуренції, а також її ефективну дію. Для ефективного функціонування ринку необхідна не лише множинність суб'єктів господарювання, що діють на ринку, а й те, щоб вони діяли добросовісно. Законодавчі засади захисту добросовісної конкуренції були закладені ще в Законі України «Про обмеження монополізму та недопущення недобросовісної конкуренції у підприємницькій діяльності» шляхом встановлення заборони здійснення недобросовісної конкуренції.[7] Проте, досить швидко стало зрозуміло, що забезпечити надійний захист від недобросовісної конкуренції лише за допомогою законодавчих норм, що містилися у статті 7 Закону, неможливо. Це передусім було пов'язано з досить обмеженим та доволі фрагментарним регулюванням цих питань, зокрема, Закон України «Про обмеження монополізму та недопущення недобросовісної конкуренції у підприємницькій діяльності» містив лише перелік з п'яти (станом на 1996 р.) правопорушень, що визнавалися недобросовісною конкуренцією і не передбачав особливості захисту та відповідальності за недобросовісну конкуренцію, а застосування методів антимонопольного регулювання не вирішувало проблеми і не завжди могло бути застосовано до регулювання проблем захисту від недобросовісної конкуренції.[7], подальший розвиток ринкових відносин, і як наслідок значне

збільшення та урізноманітнення проявів недобросовісної конкуренції в країні, а також особливості їх державного регулювання, все це висувало проблему створення спеціального законодавчого акту з захисту від недобросовісної конкуренції на перший план. Саме тому, 07.06.1996 р. Верховна Рада України прийняла Закон України “Про захист від недобросовісної конкуренції”, яким були визначені правові засади захисту господарюючих суб’єктів (підприємців) та споживачів від недобросовісної конкуренції.[8]

Можна зазначити, що новий етап у розвитку конкурентного законодавства розпочався з набранням чинності Законом України «Про захист економічної конкуренції», який визначив правові засади підтримки та захисту економічної конкуренції, обмеження монополізму в господарській діяльності і спрямований на забезпечення ефективного функціонування економіки України на основі розвитку конкурентних відносин.[3] Особливістю даного нормативно-правового акту стало те, що він поєднує з одного боку економічні важелі впливу на конкурентні відносини, з іншого - жорстке державне регулювання і контроль за діяльністю суб’єктів конкуренції. Варто врахувати і те, що вплив на підприємницькі відносини, відповідно до Закону України «Про захист економічної конкуренції» відбувається за умови наявності певного саморегулюючого (конкурентного) механізму ринку.[3] Державне регулювання лише заповнює прогалини саморегулювання ринку і таким чином підвищує ефективність функціонування ринкових відносин в цілому.

Виходячи з того, що основою ефективного розвитку ринкових відносин є використання адміністративно-ринкових регуляторів впливу на ринок, які закладені Законом України «Про захист економічної конкуренції», Указом Президента України від 19.11.2001 року були схвалені «Основні напрями конкурентної політики України на 2002 - 2004 роки», які визначали не лише заходи впливу на економічні відносини, але і створювали організаційно-правові механізми реалізації положень Закону.[8] Паралельне впровадження організаційно-правових засад регулювання відносин в сфері економічної конкуренції, закладених цими нормативними актами, фактично підтвердили

початок якісно нового етапу розвитку соціально та економіко-правової системи держави, для якого характерним має стати свідоме та виважене поєднання економічних та управлінських важелів впливу на ринкові відносини, узгодження державної економічної політики та процесів законотворення і правозастосування.

Варто зазначити, що в законодавстві України створені підвалини для забезпечення всеохоплюючого захисту економічної конкуренції від будь-яких порушень, а особливості правового регулювання економічної конкуренції створюють підвалини для формування в системі права України нової специфічної спільності – конкурентного права України.

Отже, конкурентна політика держави не повинна зводитися тільки до нагляду за дотриманням правил поведіння на ринку - вона покликана носити творчий характер. Важливим є те, що необхідно контролювати дотримання конкурентного законодавства, але набагато важливішим є розвиток вітчизняного виробництва, стимулювання економічних перетворень, заохочення добропорядних і чесних методів ведення бізнесу та в цілому розвиток добросовісної конкуренції на теренах України, що і послугувало історичній трансформації від монополії до антимонопольного законодавства, та від антимонопольного законодавства до конкурентного.

РОЗДІЛ 2

ПОНЯТТЯ ТА ПРАВОВА ПРИРОДА КОНКУРЕНТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Необхідною умовою ефективного функціонування механізму саморегулювання ринкової економіки є конкуренція. Вона є важливою рушійною силою розвитку ринкової економічної системи.

Конкуренція - це змагальність між різними учасниками ринкової економіки за найбільш вигідні умови виробництва та реалізації товарів і послуг, за привласнення найбільшого прибутку. Вона виступає силою, яка мобілізує особистий економічний інтерес і підприємницький потенціал та спрямована на їх максимальну реалізацію.

Конкуренція виступає фундаментальним елементом ринку, завдяки якому досягається збалансованість між попитом і пропозицією, а в цілому – між суспільними потребами і виробництвом.

Створення правової бази конкурентної політики в Україні відбувалося у складних умовах, оскільки були відсутні фахівці, а досвід розвинених країн неможливо механічно перенести в умови перехідної економіки. Однак, за порівняно короткий строк в Україні були розроблені та прийняті відповідні закони. Відповідно до ст. 42 Конституції України в нашій країні гарантується підтримка конкуренції та не допускається зловживання монопольним становищем.

Важливе місце в антимонопольній діяльності України займає Закон "Про обмеження монополізму та недопущення недобросовісної конкуренції у підприємницькій діяльності", який введений в дію з 15 березня 1992 року. В 1993 році Верховна.

Рада України прийняла також Закон "Про Антимонопольний комітет України". Правові норми щодо конкурентного регулювання містяться також у Законах України "Про захист від недобросовісної конкуренції" (1996), "Про природні монополії" (2000). У 2002 році в Україні набув чинності новий базовий Закон "Про захист економічної конкуренції", згідно з законодавством монопольне

становище підприємств на ринку для всіх видів товарів народного споживання, а також для всіх видів робіт і послуг визначається Антимонопольним комітетом України і його територіальними управліннями в межах адміністративної одиниці.[5] Голову Антимонопольного комітету України призначає на посаду та звільняє з посади за згодою Верховної Ради України Президент України як глава держави, виступаючи від її імені на підставі п. 14 ст. 106 Конституції України. Указом Президента України "Про регулювання деяких питань забезпечення діяльності Антимонопольного комітету України" від 27.06.1999 року його було віднесено до центральних органів виконавчої влади із спеціальним статусом. Згодом вказане положення було відтворено в Указі Президента України "Про зміни в структурі центральних органів виконавчої влади" від 15.12.1999 року та у змінах, внесених Верховною Радою до Закону України "Про Антимонопольний комітет України" від 13.07.2000 року.

Я вважаю, що вимоги конкурентного законодавства виконуватимуться лише в тому випадку, якщо відповідні державні органи виявлятимуть його порушників і притягуватимуть їх до відповідальності. На відміну від конкурентних відомств розвинених країн, становлення таких інституцій в Україні відбувалось одночасно з кардинальними змінами в економіці країни.[10] Якщо головне завдання антимонопольних органів у Західній Європі, США, Японії — підтримка працюючої конкуренції, то в Україні йшлося про створення конкурентного середовища. Тому функції конкурентних відомств України значно ширші, ніж у країнах з розвинутою ринковою економікою.

До них належать такі:

- державний контроль за дотриманням конкурентного законодавства;
- розробка та впровадження заходів з попередження, обмеження та запобігання монополістичної діяльності та недобросовісної конкуренції;
- сприяння формуванню ринкових відносин на основі розвитку конкуренції та підприємництва;
- захист законних інтересів громадян (споживачів і підприємців) від проявів монополізму та недобросовісної конкуренції.

Варто зазначити, що зловживання монопольним становищем — це передусім нав'язування таких умов договору, які ставлять конкурентів у нерівне становище, або додаткових умов, що не стосуються предмета договору, в тому числі нав'язування товару, непотрібного контрагентові. Це обмеження або припинення виробництва, а також вилучення з обороту товарів з метою створення або підтримки дефіциту на ринку чи встановлення монопольних цін. І, нарешті, зловживанням є часткова або повна відмова від реалізації або закупівлі товару за відсутності альтернативних джерел постачання або збуту з метою створення або підтримки дефіциту на ринку чи встановлення монопольних цін.[11]

Неправомірними угодами між підприємствами визнаються угоди (погоджені дії), спрямовані на: встановлення (підтримання) монопольних цін (тарифів), скидок, надбавок, націнок, розподіл ринків за територіальним принципом, асортиментом товарів, обсягом реалізації чи закупівель, за колом споживачів чи за іншими ознаками з метою їхньої монополізації, усунення з ринку або обмеження доступу на нього продавців, покупців, інших підприємців.

Недобросовісною конкуренцією передусім визнається неправомірне використання товарного знаку, фірмового найменування або маркірування продукту, а також копіювання форми, упаковки і т. ін.[7] Крім того, зумисне поширення неправдивої або спотвореної інформації, що може завдати шкоди діловій репутації або майновим інтересам іншого підприємця, а також отримання, використання та розголошення комерційної таємниці з метою заподіяння шкоди діловій репутації або майну іншого підприємця, некоректне порівняння товарів, що виробляються та реалізуються, введення споживачів в оману відносно характеру, споживчих властивостей та якості товарів.

За порушення антимонопольного законодавства накладаються штрафи на підприємців і посадових осіб. На підприємства вони накладаються за: ухилення від виконання або несвоєчасне виконання розпоряджень Антимонопольного комітету України; неподання чи несвоєчасне подання інформації Антимонопольному комітету і його територіальним управлінням або свідоме

подання недостовірних даних. За аналогічні порушення несуть адміністративну відповідальність у вигляді штрафу і посадові особи органів влади та управління, а також керівники підприємств.[11]

РОЗДІЛ 3

ОСОБЛИВОСТІ ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СТРУКТУРИ КОНКУРЕНТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

На сьогодні в науковій літературі висловлюється ідея про формування змістовної характеристики конкурентного законодавства у широкому розумінні. У зв'язку з цим виникає потреба у згрупуванні тих нормативних актів, що складають масив конкурентного законодавства, як воно було визначено раніше.[13] Тобто сформуванню саме систему конкурентного законодавства, як сукупність законодавчих та нормативно-правових актів обмежувального та стимулюючого характеру, спрямованих на захист конкуренції в Україні. Для більш повної характеристики конкурентне законодавство може бути систематизоване як сукупність нормативно-правових актів, що безпосередньо регулюють конкурентні відносини (власне регулююче законодавство), та інших актів, що містять окремі норми антимонопольної і конкурентної спрямованості.

Так, до першої підсистеми, власне регулюючого конкурентного законодавства, можна віднести такі законодавчі акти:

Конституцію України, у ст. 42 якої проголошено, що держава забезпечує захист конкуренції у підприємницькій діяльності. Не допускаються зловживання монопольним становищем на ринку, неправомірне обмеження конкуренції та недобросовісна конкуренція. Види і межі монополії визначаються виключно законом.

Господарський кодекс України, ст. 18 якого встановлює обмеження монополізму та сприяння змагальності у сфері господарювання, а гл. 3 - обмеження монополізму та захист суб'єктів господарювання та споживачів від недобросовісної конкуренції. Крім того, гл. 28 цього Кодексу встановлена відповідальність суб'єктів господарювання за порушення антимонопольно-конкурентного законодавства.

Закон України «Про захист економічної конкуренції» є сьогодні основним актом, що регулює відносини конкуренції. У Законі регулюються

питання антиконкурентних узгоджених дій, зловживання монопольним (домінуючим) становищем суб'єктів господарювання, анти-конкурентних дій органів влади, органів місцевого самоврядування, органів адміністративно-господарського управління та контролю, обмежувальної діяльності суб'єктів господарювання та об'єднань, концентрації суб'єктів господарювання, регламентовано процедури розгляду заяв (справ) про надання дозволу на узгоджені дії, концентрацію суб'єктів господарювання, розгляду справ про порушення законодавства про захист економічної конкуренції та встановлено відповідальність за порушення законодавства про захист економічної конкуренції.

Закон України «Про Антимонопольний комітет України», що регламентує діяльність антимонопольних органів в Україні. У законі встановлено підконтрольність та підзвітність Антимонопольного комітету України, завдання, основні принципи діяльності, структуру, компетенцію і організацію діяльності Антимонопольного комітету України, статус Державного уповноваженого та голови територіального відділення Антимонопольного комітету України, правові основи реалізації повноважень Антимонопольного комітету України, науково-методичне забезпечення діяльності, фінансування та матеріально-технічне забезпечення Антимонопольного комітету України.

Варто врахувати, що Закон України « Про захист від недобросовісної конкуренції», який визначає правові засади захисту господарюючих суб'єктів (підприємців) і споживачів від недобросовісної конкуренції.[3] Закон спрямований на встановлення, розвиток і забезпечення торгових та інших чесних звичаїв ведення конкуренції при здійсненні підприємницької діяльності в умовах ринкових відносин. У Законі регламентовано питання неправомірного використання чужих позначень, рекламних матеріалів, упаковки, товару іншого виробника, копіювання зовнішнього вигляду виробу, питання порівняльної реклами, створення перешкод господарюючим суб'єктам у процесі конкуренції та досягнення неправомірних переваг у

конкуренції, неправомірного збирання, розголошення та використання комерційної таємниці, та встановлено відповідальність за недобросовісну конкуренцію.

Також одним з вагомих об'єктів регулюючого конкурентного законодавства є міжнародні договори, укладені Україною, які регламентують розвиток конкуренції. Це зокрема:

Угода про створення зони вільної торгівлі між державами-учасниками ГУУАМ [18], стаття 18 якої регулює конкуренцію у підприємницькій діяльності;

Договір про проведення узгодженої анти- монопольної політики між державами-учасниками Співдружності Незалежних Держав, ратифікований Законом України від 16.01.2003 р., сторони якого домовились про створення правових і організаційних засад їх співробітництва щодо проведення узгодженої антимонопольної політики та розвитку конкуренції, а також усунення негативних для торгівлі та економічного розвитку чинників і недопущення дій, що завдання шкоди економічним інтересам держав-учасниць внаслідок монополістичної діяльності і/чи недобросовісної конкуренції;

Генеральна угода по торгівлі послугами, підписана Україною в рамках вступу до СОТ визначає (ст. VIII), що кожен член угоди забезпечує, що кожен монопольний постачальник послуг на його території не діяв всупереч специфічним зобов'язанням члена угоди. Якщо монопольний постачальник послуги конкурує прямо або через дочірню компанію при постачанні послуг понад сфери своїх монопольних прав і якщо ця послуга є предметом специфічних зобов'язань члена, то член угоди забезпечує щоб такий постачальник не зловживав своїм монопольним становищем.

Конкурентна політика на сучасному етапі передбачає здійснення комплексу заходів щодо формування ефективного конкурентного середовища, зменшення частки монопольного сектору в економіці України, удосконалення правил конкуренції, впровадження сучасних ме-

тодів державного регулювання діяльності суб'єктів природних монополій, зменшення частки монопольного сектора у внутрішньому валовому продукті до 10-12 відсотків, захисту і підтримки конкуренції, розвитку її інституційного забезпечення.

До підсистеми, що складається з законодавчих актів, що містять окремі норми антимонопольної і конкурентної спрямованості сьогодні можна віднести:

Закон України «Про природні монополії», який визначає правові, економічні та організаційні засади державного регулювання діяльності суб'єктів природних монополій в Україні. Метою цього Закону є забезпечення ефективності функціонування ринків, що перебувають у стані природної монополії, на основі збалансування інтересів суспільства, суб'єктів природних монополій та споживачів їх товарів. Крім цього Закону, діяльність природних монополій регламентується нормами Повітряного кодексу України, Кодексу торговельного мореплавства України, Законів України «Про транспорт», «Про зв'язок», «Про трубопровідний транспорт», «Про залізничний транспорт», «Про електроенергетику», інших законів України, що встановлюють особливості здійснення підприємницької діяльності у сферах природних монополій.[12]

Закон України «Про господарські товариства», в ст. 1 якого передбачено, що придбання господарським товариством часток (акцій), активів інших господарських товариств має здійснюватися з дотриманням вимог антимонопольного законодавства. Установчі документи товариства у випадках, передбачених чинним законодавством, погоджуються з Антимонопольним комітетом України. Відповідно до вимог ст. 19 Закону, припинення діяльності товариства відбувається шляхом його реорганізації (злиття, приєднання, поділу, виділення, перетворення) або ліквідації з дотриманням вимог антимонопольного законодавства. Реорганізація товариства відбувається за рішенням вищого

органу товариства. Реорганізація товариства, що зловживає своїм монопольним становищем на ринку, може здійснюватися також шляхом його примусового поділу в порядку, передбаченому чинним законодавством.[7]

Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» гарантує заохочення конкуренції та ліквідацію монополізму в сфері зовнішньоекономічної діяльності та визначає компетенцію Антимонопольного комітету України в частині здійснення контролю за додержанням суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності законодавства про захист економічної конкуренції. Крім того регламентують заходи щодо захисту економічної конкуренції в галузі зовнішньоекономічної діяльності, а ст. 31 - заходи проти недобросовісної конкуренції та зростаючого імпорту при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності.

Також конкурентне законодавство формують нормативні акти, що визначають права і обов'язки органів, відповідальних за розвиток конкурентних відносин. Такими органами є Антимонопольний комітет України, постійно діючі та тимчасові адміністративні колегії Антимонопольного комітету України, державний уповноважений Антимонопольного комітету України, адміністративні колегії територіальних відділень Антимонопольного комітету України.[7]

Таким чином, конкурентне законодавство досить розрізнене. Воно систематично переглядається і удосконалюється шляхом внесення змін і доповнень. Можна зауважити, що важко провести чітку межу між актами, що містять обмежувальні норми, і актами, що містять стимулюючі норми.

Одні й ті самі нормативні акти містять норми обох видів, що є свідченням комплексності конкурентного законодавства і актуальності питання його систематизації.[10]

Я вважаю, що значний вплив на розвиток конкурентного права матиме розробка Конкуренційно-процесуального кодексу, створення якого

передбачається розпорядженням Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції Конкуренційно-процесуального кодексу України» від 18 березня 2008 р., а також створення спеціалізованого судового органу - Конкурентно-патентного суду. Так само важливим для конкурентного права є і міжнародно-правові зобов'язання України щодо підтримки і розвитку конкуренції в країні та світі. Особливо хотілося б звернути увагу на необхідність визначення пріоритетів захисту національних товаровиробників і національних ринків від спроб монополізації та дискримінації України на міжнародних ринках. На мою думку, цього можна досягти шляхом багатостороннього міжнародного співробітництва, а також створення відповідного механізму контролю діяльності українських підприємців, що виходять на зовнішньоекономічний ринок.

ВИСНОВКИ

Роль конкурентного законодавства, на мою думку, не повинна зводитися до застосування лише антимонопольних обмежень, вона повинна бути більш широкою: набагато важливішим є розвиток вітчизняного виробництва, стимулювання економічних перетворень, заохочення добropорядних і чесних методів ведення бізнесу та в цілому розвиток добросовісної конкуренції в економіці України, що і послугувало причиною історичної трансформації антимонопольного законодавства у конкурентне.

У роботі доведено, що, не зважаючи на різні підходи до визначення мети конкурентного законодавства, які існують у світі, для українського конкурентного законодавства більш правильним буде визначати його метою підтримку конкуренції як такої, незалежно від захисту виробників та споживачів. Що стосується ефективності виробництва, захисту інтересів дрібного і середнього бізнесу, захисту інтересів споживачів, то, на нашу думку, ці категорії доцільно розглядати не як мету, а як завдання конкурентного законодавства.

Таким чином, правильне розуміння безпосередніх предмету, мети та завдань конкурентного законодавства дає змогу віднести до цієї підгалузі законодавства не тільки нормативні акти, що містять обмежувальні норми, але, насамперед, акти стимулюючої спрямованості, що і є вирішальним для формування системи конкурентного законодавства.

Особливістю вітчизняного конкурентного законодавства є те, що крім заборон на монополістичну діяльність суб'єктів господарювання в ньому є заборони на дії органів влади і управління, які обмежують конкуренцію.

Так, ст. 13 Закону України “Про захист економічної конкуренції” [15] містить заборону на дії чи бездіяльність суб'єкта господарювання, який займає монопольне (домінуюче) становище на ринку, що призвели або можуть призвести до недопущення, усунення чи обмеження конкуренції, зокрема обмеження конкурентоспроможності інших суб'єктів господарювання, або ущемлення інтересів інших суб'єктів господарювання чи споживачів, які були б неможливими за умов існування значної конкуренції на ринку.

Стаття 6 цього ж Закону містить заборону на узгоджені дії, які призвели чи можуть призвести до недопущення, усунення чи обмеження конкуренції, а ст. 15 – заборону на прийняття будь-яких актів (рішень, наказів, розпоряджень, постанов тощо), надання письмових чи усних вказівок, укладення угод або будь-які інші дії чи бездіяльність органів влади, органів місцевого самоврядування, органів адміністративно-господарського управління та контролю (колегіального органу чи посадової особи), які призвели або можуть призвести до недопущення, усунення, обмеження чи спотворення конкуренції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Законодавство:

1. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. - 1996. - № 30. -ст.141.
2. Господарський кодекс України. Прийнятий Верховною Радою України 16 січня 2003 року // Офіційний вісник України. - 2003. - № 11.- ст.462.
3. Про захист економічної конкуренції: Закон України від 11 січня 2001 року // Офіційний вісник України. - 2001. - № 7. - ст.260.
4. Про захист від недобросовісної конкуренції: Закон України від 7 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. - 1996. - № 36. - ст.164.
5. Про Антимонопольний комітет України: Закон України від 26 листопада 1993 року // Відомості Верховної Ради України. - 1993. - № 50. - ст.472.

Монографічна та інша спеціальна література:

6. Балюк І.А. Господарське процесуальне право: Навч.-метод, посібник для самост. вивч. дисц. // К.: КНЕУ, 2016. - 248 с.
7. Авілов Г. Е. Доклад. 1 міжд. конф. «Конкурентна політика в умовах перехідної економіки»//Збірник тез, 2016.
8. Сарган І.М. Деякі з аспектів правового регулювання узгодженої конкурентної поведінки / І.М. Сарган // Законодавство України: проблеми та перспективи розвитку: до Всеукраїнської науково-практичної конференції/ Київський ун-т права НАН України; [редкол.: Шемшученко Ю.С., Бошицький Ю.Л., Чернецька О.В. та інш.] (м. Київ, 31 березня 2015 р.). –К.:Вид-во Європейського університету, 2015. – С. 203–205.
9. Сарган І.М. Європейський досвід регулювання окремих положень правил конкуренції / І.М. Сарган // Стратегія та забезпечення сталого розвитку правової системи України: зб. матеріалів міжнародної науково-практичної конференції

(м. Одеса, 21-22 грудня 2015 р.). – Одеса: у 2-х частинах. – Одеса: ГО «Причорноморська фундація права», 2015. – ч. 2. – С. 40–42.

10. Журик Ю.В. Проблеми законодавчої регламентації повноважень антимонопольних органів України // Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права. - 2014. - № 3-4 (7-8). - С. 150-156.

11. Ігнатюк А.І. Формування конкурентного середовища та механізми протидії монополізму в економіці України//Дис. канд. екон. наук: 28.11.16.К., 2016.- 189 с.

12. Корчак Н.М. Правові питання антимонопольного регулювання підприємницької діяльності в Україні//Дис. канд. юрид. наук: 26.10.96. - К., 2014. -206 с.